
Conclusies

Jan Willem Brouwer en Jan Ramakers

Naarmate de rit vordert, groeit het kabinet

Met de diepe breuk die in 1958 in de brede basis was geslagen, waren de verhoudingen zodanig verstoord, dat een nieuwe rooms-rode combinatie na de verkiezingen van 1959 wel zeer onwaarschijnlijk was geworden. De centrumrechtse coalitie van KVP, ARP, CHU en VVD, die de uitkomst was van de formatie, ging een ongewis avontuur aan: het kabinet-De Quay was een onwennige combinatie met een onervaren minister-president, die zich geconfronteerd wist met een PVDA die haar weg als oppositiepartij nog moest vinden. Het kabinet presenteerde bovendien een ambitieus programma, waaraan het zich gemakkelijk zou kunnen vertillen. Het zou, mede op grond van dit programma, al snel de reputatie krijgen dat het zich eenzijdig financieel-economisch oriënteerde en bovendien dat het een 'werkgeverskabinet' was. Op steun van de vakbeweging hoefde het dan ook niet op voorhand te rekenen.

Tot medio 1961 leek de scepsis waarmee het kabinet vrij algemeen werd bejegend, terecht. De ene struikelpartij volgde op de andere: minister van Defensie Van den Bergh moest al in september 1959 het veld ruimen; in september 1960 vergaloppeerde De Quay zich met zijn ondoordachte uitspraken over Nieuw-Guinea tijdens een cocktailparty; met Kerst van dat jaar viel het kabinet over een futiel conflict over het woningbouwprogramma, waarna het overigens vrij eenvoudig kon worden gelijmd; medio 1961 ten slotte moest minister van Sociale Zaken Van Rooy het veld ruimen.

Maar naarmate de rit vorderde, groeide het kabinet. De Quay opereerde hoe langer hoe sterker, zowel in de ministerraad als in de openbaarheid. Hij bleek een bindende figuur en de waardering voor zijn optreden in de publieke opinie nam toe. Een aantal sterke figuren manifesteerde zich prominent: Zijlstra, Cals, Veldkamp, Luns, Klompé en tot op zekere hoogte ook De Pous. Marijnen, Toxopeus, Visser, Beerman en Van Aartsen excelleerden weliswaar minder – zij stonden ook aan meer kritiek bloot –, maar zij faalden als vakminister beslist niet over de hele linie. Ook een aantal staatssecretarissen wist zich te profileren. Deels had dat te maken met het (aanvankelijk) zwakkere optreden van de minister: Schmelzer die een tijd lang geacht werd De Quay te 'chaperonneren' en Roolvink die kon opvallen omdat Van Rooy zijn dossiers niet beheerste. Deels lag de oorzaak bij

de omvang van het beleidsterrein, zoals op het departement van Cals, of bij ambities (men denke aan Veldkamp). In andere gevallen leverde de staatssecretaris gewoon degelijk werk, zoals De Jong.

Het uitzonderlijke gehalte van een groot aantal bewindslieden uit het kabinet-De Quay wordt ook bewezen door het feit dat velen nog lang het beeld van de Nederlandse politiek zouden bepalen. Vooral de katholieke bewindslieden rond De Quay zouden zich nog jaren laten gelden: Luns, Cals, Marijnen, Veldkamp, Klompé, Schmelzer en De Jong. Dit kVP-smaldeel leverde tot 1971 de premier of vice-premier en was steeds met drie ministers in het kabinet vertegenwoordigd.¹

Een extraparlamenteair kabinet

Het kabinet-De Quay had tijdens de formatie nadrukkelijk een extraparlamenteair stempel gekregen. Vooral de kVP wenste zich niet te binden omdat zij een andere maatschappijopvatting had dan de vVD, en er ook nogal wat programmatische verschillen lagen. Overigens deelden de ARP, CHU en vVD deze voorkeur voor een extraparlamenteair kabinet. Bijkomend voordeel was dat informateur Beel hiermee de pVDA buiten de deur kon houden. De sociaaldemocraten wilden immers een stevige binding aan een program om voorzienbare problemen tijdens de rit te vermijden. Een extraparlamenteair kabinet bood ook voordelen omdat te verwachten was dat enkele aan het kabinet geestverwante fracties niet homogeen zouden zijn. Dat gold met name voor de ARP en kVP, die sterk geprofileerde, in de vakbeweging wortelende linkervleugels kenden. Om brokken te voorkomen, was het nodig die verschillende vleugels op voorhand een zekere speelruimte te geven. Een stevige politieke binding aan een program zou dan funest zijn.

Overigens was het gebrek aan homogeniteit binnen de Kamerfracties een van de belangrijkste kenmerken van de periode-De Quay. De strijd tussen de linker- en rechtervleugels van de confessionele partijen kwam regelmatig aan de oppervlakte, met als dieptepunt de kabinetscrisis in 1960. De pVDA viel uiteen in een groep 'Burgerianen' die de partij vooral als oppositiepartij wilde profileren, en de 'ministeriabellen' die de verhouding met potentiële toekomstige coalitiepartners niet al te zeer wensten te verstoren en die de middengroepen niet van zich wilden vervreemden. Binnen de vVD werden de verhoudingen vertroebeld door een diepgewortelde (persoonlijke) tegenstelling tussen partijleider Oud en Eerste Kamerfractievoorzitter Van Riel. Tijdens de Nieuw-Guineacrisis kwamen er ook nog interne tegenstellingen naar buiten langs andere scheidslijnen dan de hierboven genoemde, in het bijzonder die tussen 'haviken' en 'duiven' in verschillende fracties én in de ministerraad. Vooral de ARP dreigde over het Nieuw-Guineabeleid hopeloos verdeeld te raken na de plotselinge ommezwaai van fractieleider Bruins Slot in september/oktober 1961. Het vertrek van een hele stoet fractieleiders in 1962-1963 kan voor een deel geduid worden als oorzaak van de algemene verdeeldheid (Romme) en voor een deel ook (mede) als gevolg daarvan (Oud, Bruins Slot, Burger).

Het kabinet-De Quay had dus een extraparlamentaire signatuur gekregen, maar wás het in de praktijk ook extraparlamentair? Gelet op het grote aantal moties en amendementen, ook van geestverwante fracties, was dat zeker het geval. De Kamer had en nam veel ruimte om wensen en onvrede tot uitdrukking te brengen. Vooral op sociaaleconomisch terrein voelden de fracties zich vrij om het kabinetsbeleid ongebonden te beoordelen, zoals onder meer bleek uit de gepeperde opvattingen van de ARP over het woningbouwbeleid en van de KVP'er Lucas over de belastingpolitiek. Het kabinet nam op zijn beurt nogal eens de gelegenheid te baat om aanvaarde moties niet uit te voeren in de veronderstelling dat zij maar een beperkte politieke lading hadden. Overigens sprak het kabinet ook meer dan eens het 'onaanvaardbaar' uit (vooral Zijlstra had daar een handje van, ook als het, materieel gezien, om futiliteiten ging), kennelijk om tijdig de grenzen af te bakenen waarbinnen de Kamer zich mocht bewegen. Door de losse binding van de fracties aan het program slaagde het kabinet er in ieder geval in om omstreden voorstellen als de Mammoetwet aanvaard te krijgen. Cals was bij die wet trouwens aanmerkelijk zuiniger met het uitspreken van het 'onaanvaardbaar': geen enkel amendement op zijn wetsvoorstel kreeg dit stempel. Kennelijk wilde Cals niet het risico lopen dat het hele wetsontwerp zou sneuvelen.

Gelet op de extraparlamentaire signatuur van het kabinet was volgens sommigen, zoals CHU-leider Tilanus, de kabinetscrisis van december 1960 een te vermijden bedrijfsongeval geweest. Het kabinet had de motie-Van Eibergen voor de verhoging van het aantal te bouwen huizen volgens deze lezing verkeerd geïnterpreteerd. Het had niet hoeven opstappen aangezien de motie geen afkeuring van beleid had ingehouden. De zware consequenties die het kabinet aan de motie verbond, lieten zich niet verenigen met het extraparlamentaire karakter. Als dit waar is, lijkt ook de stelling verdedigbaar dat het extraparlamentaire kabinet de vier jaar heeft kunnen volmaken niet in de laatste plaats juist omdat het de Kamer en de verschillende vleugels van de regeringsfracties als dat mogelijk was de ruimte gaf om zich te profileren.

De tussentijdse kabinetscrisis was niet het enige moment waarop afbreuk werd gedaan aan de extraparlamentaire aard van het kabinet. Op momenten dat het er echt om spande, greep ook het kabinet-De Quay naar de beproefde middelen van het informele overleg en het sonderende gesprek tussen bewindslieden en geestverwante Kamerleden. En als het Kamerleden en ministers van pas kwam, benadrukten zij wel degelijk zo niet de politieke, dan toch de morele binding aan het program.

De Quay zelf was trouwens ook niet onverdeeld gelukkig met het extraparlamentaire karakter van zijn kabinet, ondanks de onmiskenbare voordelen die dat bood. Dat bleek tijdens de lijmpoging van De Gaay Fortman die volgde op de kabinetscrisis. De minister-president vreesde dat plannen van het kabinet waarover kabinet en fracties het nog niet eens waren voortijdig op de klippen zouden lopen: de kinderbijslag, de Mammoetwet en de commerciële televisie bijvoorbeeld. Hij vroeg daarom 'meer zekerheid' over deze programmapunten, maar De Gaay

Fortman was bang dat dat de oplossing van de crisis ernstig zou bemoeilijken, waarop De Quay inbond.

Zoals gezegd, was de verdeeldheid binnen de Kamerfracties een van de opmerkelijkste kenmerken van de kabinetsperiode. Net zomin als de aan het kabinet verwante fracties, vormde de grootste oppositiefractie – de PVDA – een eenheid. De meningsverschillen over de manier van oppositie voeren, zouden Burger uiteindelijk het fractievoorzitterschap kosten. Een ander gevolg van de verdeeldheid onder de sociaaldemocraten was dat het kabinet enkele keren werd gered doordat de fractie of een deel ervan het kabinet steunde, en dat beslist niet tot genoegen van Burger. Zonder die steun zouden de Mammoetwet en de Wet premie kerkenbouw het niet hebben gehaald.

Overigens was het er de tijd ook niet naar om succesvol oppositie te voeren, ook al was de oppositie getalsmatig sterker dan in het verleden. Tegen mannetjesputters als Zijlstra, Veldkamp, De Pous, Cals en Luns was het moeilijk opboksen. En de zwak gestarte De Quay groeide na verloop van tijd ook in zijn rol. Op het punt van de kwestie Nieuw-Guinea kon de oppositie amper scoren: die kende per saldo enkel verliezers. Door de hoogconjunctuur viel er voor de PVDA ook op sociaaleconomisch terrein weinig eer te behalen. Grote delen van het PVDA-program werden door het kabinet-De Quay gerealiseerd, met dank aan de economische groei: hogere lonen, sociale wetgeving, uitbreiding van de deelname aan het voorbereidend en wetenschappelijk onderwijs bijvoorbeeld. In die zin kan de stelling van Zijlstra worden onderschreven dat een vijfde kabinet-Drees geen ander beleid zou hebben gevoerd.² Het kabinet, dat ontegenzeggelijk een (christelijk-)sociaal gezicht had getoond, bewees daarmee dat het ten onrechte als ‘werkgeverskabinet’ te boek had gestaan.

Het meest opmerkelijk aan het optreden van de Eerste Kamer tijdens het kabinet-De Quay is dat er weinig opmerkelijks over valt te melden. De verwerping van de ontwerp-Loterijwet en -Archiefwet in 1960 waren de enige ‘wapenfeiten’ van de senaat, maar feitelijk niet meer dan incidenten. De opvallend felle kritiek van vvd-fractievoorzitter Van Riel op minister van Defensie Visser moet worden gezien als het uitvloeisel van de vete tussen Van Riel, die ook ambities op Defensie koesterde, en Oud, die de senator te conservatief vond en niet met hem overweg kon. Eerder dan de Tweede Kamer zag de senaat in dat het kabinetsbeleid inzake Nieuw-Guinea hopeloos was. Maar erg ver liep de Eerste Kamer niet voor de troepen uit. Enkele weken later zou de Tweede Kamer volgen.

Successen en mislukkingen

In dit boek, en trouwens in de hele reeks *Parlementaire geschiedenis van Nederland na 1945*, staat de ‘politieke spanning’ centraal. Het gaat dus voor een belangrijk deel over de smalle marges van de politiek, over conflicten, en dus ook over mislukkingen. Dat levert een vertekend beeld op, zoals wij ook al constateerden in het hoofdstuk ‘Lopende en onomstreden zaken’. Veel resultaten van op soepele

wijze, in gemeen overleg tussen regering en parlement tot stand gekomen beleid zijn in dit boek onderbelicht gebleven; zij waren weliswaar van groot materieel belang, maar van te weinig politiek gewicht. Enkele voorbeelden. Ondanks zwak optreden van minister van Defensie Visser, bestond er brede consensus tussen regering en parlement over het defensiebeleid; in 1963 kwam het defensieplafond in de miljoenennota uit op een recordhoogte van bijna f 2,2 miljard. Luns boekte in april 1962 een van de grootste Nederlandse naoorlogse diplomatieke successen toen hij erin slaagde de Frans-Duitse plannen voor politieke samenwerking in het Europa van de Zes te torpederen, in scherp contrast overigens met de diplomatieke nederlaag die hij rond Nieuw-Guinea zou lijden. Toxopeus slaagde erin, met instemming van een groot deel van het parlement, gunstiger primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden te scheppen voor de ambtenaren, een verbeterde pensioenvoorziening inbegrepen. Tevens werd de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten verbeterd, ook al ging dat de Kamer nog niet ver genoeg. Bij Justitie werd onder meer het kinderstrafrecht vernieuwd en een nieuwe beroepsmogelijkheid voor overheidsbeschikkingen ingevoerd. Beerman wist ook een nieuwe Loterijwet op zijn conto schrijven, zij het dat zijn oorspronkelijke plannen in de Eerste Kamer waren verworpen. Op financieel terrein kan onder meer de introductie van de 'Zijlstra-norm', het structurele begrotingsbeleid, een succes worden genoemd, mede dankzij de steun van het overgrote deel van de Kamer. Die steun kon Zijlstra ook goed gebruiken bij de revaluatie van de gulden in 1961, tegen het advies van zijn topambtenaren in. Economische Zaken had het relatief eenvoudig dankzij de gunstige conjunctuur. Over prijs-, kartel- en investeringspolitiek waren regering en parlement, de oppositie inbegrepen, het op hoofdlijnen eens. Vooral voor zijn prijspolitiek oogste De Pous lof. Sociale Zaken kwam pas echt op stoom na het vertrek van Van Rooy. Diens opvolger Veldkamp kon aan het eind van de kabinetsperiode een fors pakket sociale wetgeving op zijn palmares bijschrijven — een succes dat afstraalde op het hele kabinet. Trouwens ook Maatschappelijk Werk leverde daar een stevige bijdrage aan, vooral door het tot stand brengen van de belangrijke Algemene bijstandswet van 1963. De grondslagen van het landbouwbeleid waren onomstreden. Marijnen kon het beleid in de praktijk uitwerken in overleg met het (publiekrechtelijk) georganiseerde bedrijfsleven. Het parlement hoefde er amper aan te pas te komen. Van Aartsen, de minister van Volkshuisvesting, boekte onder meer een belangrijk succes met zijn Wet op de ruimtelijke ordening. Dat succes werd overigens overschaduwed door de voortdurende kritiek op het volkshuisvestingsbeleid. Verkeer en Waterstaat kreeg over de hele linie meer ruimte dan in het verleden voor infrastructurele projecten dankzij de economische opleving, ook al bleef het maken van keuzes noodzakelijk. Zie de kwesties rond de Lauwerszee en de Amsterdamse tunnels. Behalve de Mammoetwet kwam uit de koker van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen nog een reeks onderwijswetten, de Monumentenwet en de Archiefwet.

Al met al kon het kabinet dus de nodige resultaten aan de creditzijde boeken. Toch moet er ook een aantal mislukkingen worden vermeld, zelfs op punten die

het kabinet tot hoofdpunten van beleid had gebombardeerd. Het opmerkelijkst is misschien wel de mislukking van de liberalisering van het loon- en prijsbeleid en van de woningmarkt. De gedifferentieerde loonpolitiek verloor zich in talloze voorschriften aan de sociale partners, de liberalisatie van het prijsbeleid ging uit angst voor inflatie ten onder in gedetailleerde prijsafspraken en de liberalisatie van de woningmarkt werd voornamelijk met de mond beleden. Als het kabinet al eens de moed had om ferme stappen te zetten, bijvoorbeeld door het accent voor de woningbouw te verleggen naar de particuliere sector, werd dat door de Kamer, de regeringspartijen (minus de vvd) inbegrepen, naar vermogen tegengewerkt. Een vijftienjarige rooms-rode traditie op sociaaleconomisch terrein had de Kamer onmiskenbaar kopschuw gemaakt voor het liberale alternatief. Hetzelfde gold trouwens, als puntje bij paaltje kwam, voor het kabinet zelf. Door het politieke geweld rond lonen, prijzen en woningmarkt bleef haast onopgemerkt dat onder het kabinet-De Quay de PBO intussen definitief ten grave werd gedragen.

De tweede majeure kwestie waarin het kabinet én de Kamer nadrukkelijk faalden, was het Nieuw-Guineadrama, dat vanaf de zomer van 1960 een belangrijke politieke kwestie en vanaf december 1961 een allesoverheersend probleem was geweest. Het borg splijtstof in zich voor alle betrokkenen: regering, vrijwel alle fracties in het parlement en de buitenparlementaire oppositie. De uiteindelijke uitkomst van het proces betekende op de keper beschouwd een tragische nederlaag voor alle betrokkenen, zowel op het nationale als op het internationale toneel. Daarmee willen wij geen schuldvraag pomen. Feit is dat regering en parlement de complexe en voortdurend veranderende internationale verhoudingen en de Nederlandse plaats daarin consequent verkeerd beoordeelden en dat zij daardoor voortdurend achter de ontwikkelingen aanhielden, de een wat sneller dan de ander. Of zij over de middelen en de mogelijkheden beschikten om wel tot een afgewogen oordeel te komen, is vers twee. En of betrokkenen dan tot een ander beleid zouden hebben besloten, is weer een andere vraag. Het parlement werd weliswaar naar vermogen geïnformeerd, met name in het geheime commissieoverleg, maar er waren niet alleen rationele motieven in het geding, maar ook irrationele die nogal eens de doorslag leken te geven: een openlijke afkeer van en rancune jegens de 'onbetrouwbare' Soekarno en de wens om te voldoen aan de beloften die aan de Papoea's waren gedaan, in veler ogen niet minder dan een zwaarwegende morele plicht.

In de historiografie over de naoorlogse politieke en parlementaire geschiedenis wordt het kabinet-De Quay, zo er al aandacht aan wordt besteed, in de regel als een 'tussenkabinetje' weggemoffeld tussen het Drees-tijdperk en de Jaren Zestig.³ Ten onrechte, menen wij, want hoewel het kabinet-De Quay niet in een van die grote concepten valt in te passen, bruiste het in deze kabinetperiode van activiteit. Zo er in die historiografie al een beeld van het kabinet-De Quay bestaat, is dat echter niet negatief, ondanks het opzichtig falen op twee punten van eminent belang. In de eerste plaats natuurlijk omdat er, ondanks de wankel grondslag van het kabinet, ook het nodige was bereikt. Daarnaast werd het falen op sociaaleconomisch gebied gecamoufleerd en ruimschoots gecompenseerd door de onstuimige

De Quay leest de regeringsverklaring inzake Nieuw-Guinea voor, 2 januari 1962.
[Haags Gemeentearchief]

economische groei, waarvan uiteindelijk iedereen profiteerde. En de uitkomst van de Nieuw-Guineakwestie werd ten langen leste door alle betrokkenen in Nederland als een verlossing ervaren. Regering noch parlement had zijn principes verloochend, de goede intenties waren onomstreden, Nederland was gezwicht onder onhoudbare internationale druk en dreiging met geweld, zo was de algemene opvatting. De kloven die door de kwestie waren geslagen, konden met goed fatsoen worden gedicht. Nederland kon overgaan tot de orde van de dag.

Politieke winst- en verliesrekening

De politieke winst- en verliesrekening na de kabinetsperiode-De Quay is snel opgemaakt. Dat het tegen het kabinet lastig oppositie voeren was geweest, bleek ten overvloede bij de Kamerverkiezingen van 1963. Welke alternatieven de PVDA ook voor het regeringsbeleid probeerde aan te bieden, het kiezersvolk vond dat beleid zo slecht nog niet. 'De gemiddelde Nederlander vaart wel', aldus Bosmans. De loonsom was tussen 1959 en 1962 met meer dan 20% gestegen. De PVDA stelde daar een pleidooi tegenover voor uitbreiding van de collectieve bestedingen en opvoering van de belastingdruk om dat te financieren. Daarmee was natuurlijk

weinig eer te behalen. De PVDA verloor dan ook vijf zetels en kwam zelfs iets onder het percentage van 1946 terecht. CPN en PSP profiteerden daarvan. De KVP en de CHU wonnen een zetel, de ARP verloor er een. De VVD verloor drie zetels, welk verlies Bosmans aan het optreden van de nieuwe Boerenpartij toeschrijft.⁴ Of dat de hele verklaring is, is twijfelachtig, want bij de Statenverkiezingen van maart 1962 stond de VVD ook al op verlies.⁵ Misschien werden de liberalen door hun achterban ook op de vingers getikt voor de onenigheid tussen Oud en Van Riel over minister van Defensie Visser. Bovendien was de sociaaleconomische vooruitgang voornamelijk op het conto van de confessionele partijen te schrijven, in het bijzonder van de KVP.

Kennelijk speelde de Nieuw-Guineakwestie bij de verkiezingen geen enkele rol. Naar het zich laat aanzien, was de opluchting over de afloop van het probleem allerwegen zo groot dat bij de verkiezingen geen van de partijen verder werkelijk op de kwestie is afgerekend. In die zin waren er geen verliezers.

Regeren zonder rood. Een breuk met het Drees-tijdperk?

Op het oog kreeg het kabinet-De Quay te maken met aanmerkelijk forsere oppositie dan de rooms-rode coalities. De getalsmatige verhoudingen in het parlement gaven daar ook alle aanleiding toe. Met name Burger voelde zich geroepen de PVDA als oppositiepartij te profileren, bij de Nieuw-Guineakwestie ook sociaaldemocraten als De Kadt in de Tweede en De Niet in de Eerste Kamer. Deze stijl van oppositievoeren bleef echter steken in verbaal geweld en keerde zich, zoals gezegd, tegen met name Burger toen de oppositie machteloos bleek.

Hierboven citeerden wij Zijlstra, die in zijn memoires volhield dat er geen ander beleid zou zijn gevoerd als er in de periode na 1958 nog een kabinet-Drees zou zijn aangetreden. Mede daardoor zou de oppositie geen voet aan de grond hebben gekregen. Voor zover het het sociaaleconomisch beleid aangaat, kunnen we die stelling onderschrijven, tenminste als het om de resultaten van het beleid gaat. Dat laat onverlet dat het kabinet-De Quay, dat opereerde in een heel nieuw politiek landschap, op een aantal hoofdpunten van beleid wel degelijk de intentie had een radicale cultuuromslag te bewerkstelligen: zie de Prioriteitennota, die één groot pleidooi was voor liberalisering van het beleid. Door de angst voor inflatie, overbesteding en een oververhitte economie zag het kabinet zich zijns ondanks genoodzaakt de teugels strak aan te trekken. Het fiasco van de gedifferentieerde loonpolitiek, die aan striktere regels werd gebonden dan de geleide loonpolitiek ooit had gekend, was op dit vlak symptomatisch. Ook bijvoorbeeld de liberalisatie van de woningmarkt liep op een mislukking uit. De smalle marges van de politiek lieten ook toen al kennelijk geen radicale koerswijzigingen toe. Het enige resultaat van het sociaaleconomisch beleid, dat men kan beschouwen als product van een intentionele voortzetting van het Drees-tijdperk, is de sociale wetgeving, zoals de Algemene bijstandswet en de Kinderbijslagwet. Wel moet hierbij worden aangetekend dat deze een duidelijke confessionele signatuur had.

Vooral de linkervleugels van KVP en ARP wilden hiermee bewijzen dat sociale politiek ook zonder de PVDA mogelijk was. Zij renden als het ware voor de linkse dreiging uit. Met succes. Daarmee bevestigde het kabinet-De Quay wel een cesuur op een ander vlak. De sociaaldemocraten waren succesvol uit het centrum van de macht verdreven. Met een korte onderbreking onder het kabinet-Cals (1965-1966) bleven zij bijna veertien jaar buiten de regering.

Is het 'regeren zonder rood' van invloed geweest op het beleid rond dat andere ingrijpende probleem waarmee het kabinet-De Quay te maken kreeg, de Nieuw-Guineakwestie? De PVDA hield tijdens de achtereenvolgende debatten over de kwestie stug vol dat dat inderdaad het geval was. Als het kabinet eerder concessies aan Indonesië had gedaan, zoals de PVDA die had voorgestaan, zou een hoop ellende zijn voorkomen. *Too little, too late* van de kant van het kabinet dus. Het kabinet, en in het bijzonder Luns, liet echter niet na voortdurend te benadrukken dat het geen andere koers voer dan de kabinetten-Drees hadden gedaan. Ook Drees had nooit van concessies aan Indonesië willen weten. Dat laat onverlet dat een kabinet met de PVDA waarschijnlijk eerder bereid zou zijn geweest de koers te verleggen; tijdens de kabinetsformatie pleitten de sociaaldemocraten immers al voor het zoeken naar een internationale oplossing. Ook ligt het voor de hand te veronderstellen dat een kabinet met de PVDA op het internationale toneel minder provocerend zou zijn opgetreden dan het kabinet-De Quay deed met het sturen van de Karel Doorman. Echter, maar dat is wijsheid achteraf, ook met de PVDA in een kabinet zou er het feit hebben gelegen dat Soekarno nooit enige concessie met betrekking tot Nieuw-Guinea heeft willen aanvaarden. Met minder dan overdracht was hij niet tevreden. Hoe dan ook: van een cesuur met het tijdperk-Drees lijkt ook op dit vlak nauwelijks sprake te zijn geweest.